

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De SS. Marcello Et Apuleio MM. Romæ. Sylloge. Discutitur SS. Martyrum
apud Martyrologos Annuntatio, et nonnulla ad eorum cultum et reliquias
spectantia pertractantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
ANONYMO.

cimi, successori ejus S. Maximo falso adscriptis : sed Acta hæc a S. Prodocimo conscripta esse, insignis est fabula, quam numm. 2 et 5 Commentarii explosam habes.

d Patre Vitaliano, viro quidem verosimiliter honorato nobilique, sed non Patavinorum, ut nonnulli fabulantur, rege : matre vero Prepedigna, quorum hodieque ossa cineresque Patavii in S. Justinæ templo honorifice conservantur. Vide numm. 156 et seqq. Commentarii prævii.

e Videntur hic quædam desiderari.

f Domini Veneti civitatis est episcopalis, Venetiis 24 passuum millibus in Occasum distans, ut scribit Baudrandus.

g Vide dicta de S. Justinæ palastra numm. 29 et 50.

h Innuunt verba hæc, præter S. Justinam et alios eodem tempore ob Christi fidem fuisse sanguinem : verum certa hujus rei testimonia, ut num. 59 Commentarii prævii dici, mihi non suppetunt.

i A S. Justinæ patre sic dictum.

k Saxum istud, S. Justinæ genuum vestigia retinens, servari dicitur Venetiis in æde ipsi sacra : sed vide hæc de re dicta num. 15 Commentarii prævii.

l Parum verosimile id apparet.

m Quo tempore id contigerit, quidquid supra de Maximiano dictum sit, incertum est. Vide dicta § 2 num. 26 et seqq.

n Quam late diffusus sit sanctæ Martyris, maxime per Italiam, cultus, et quam celeberrima Patavii, ex dictis § 1 Commentarii prævii colligere est. Addo ex Bernardino Manzoni pag. 61 in Chronologia Cæsenæ, quæ ditionis Pontificiæ civitas est in Romandiola, servari illic reliquias S. Justinæ virginis et Martyris, verosimiliter Patavinæ; et ex Officiis propriis Cisterciensium utriusque sexus Congregationis S. Bernardi a sacra Rituum congregatione approbatis et anno 1759 Molinis in lucem editis, coli ab illis S. Justinam die 7 Octobris Officio duplici.

B DE SS. MARCELLO ET APULEIO MM. E

ROMÆ.

SYLLOGE.

J. B.

Discutitur SS. Martyrum apud Martyrologos Annuntiatio, et nonnulla ad eorum cultum et reliquias spectantia pertractantur.

FORTE SUB
FINEM SÆC. I.
Sanctorum
apud marty-
rologos recen-
tiores

Frequens admodum est horum Martyrum apud martyrologos veteres æque ac recentiores mentio : hi fere Romano Martyrologio, quod hodieque in usu est, consonant; illud ita habet : Romæ sanctorum martyrum Marcelli et Apulei, qui primo quidem Simoni mago adhæserunt; sed videntes mirabilia, quæ per Apostolum Petrum Dominus operabatur, relicto Simone, Apostolicæ doctrinæ se tradiderunt, ac post passionem Apostolorum sub Aureliano consulari coronam martyrii reportarunt, sepulti non longe ab Urbe : ita, inquam, Martyrologium Romanum, viz voculam adhibens, quæ in Adone vel Usuardo, et Nothero, Adonem fere exscribente, quorum adeo verba non repetam, diserte non sit expressa. Nec multo aliter loquitur auctor Romani Parvi, sub medium sæculi octavi, Sollerio in præfatione, Usuardo præfixa, cap. 2 art. 4 judice, exarati, cujus hæc verba : Marcelli et Apulei, qui primo adhæserunt Simoni mago; deinde Apostolo Petro, sub Aureliano, consulari viro martyrio coronati. Bedam præterea Baronius in suis ad Martyrologium Romanum Annotatis laudat : sed Martyres nostri, nisi in ejusdem auctariis aliquot, quod et de Wandelberto et Rabano dictum accipere, non leguntur. Optime inter citata hæc Martyrologia convenit, neque Usuardus, quod Florentini in Annotatis ad Martyrologium Hieronymi Lucense ait, pro Marcello Marcum scri-

psit : auctarium tamen Beda Barberinianum Sanctos nostros die proxime sequenti memorat : sed ob reliquorum fere omnium Martyrologiorum, hodie illos annuntiantium, consonantiam audiri non meretur.

2 Nec Hieronymiani codices sanctos Martyros indictos prætereunt, quamvis nullum absit, ut tam concors, uber, nitidave sit illorum in his annuntiatio : Lucensis apud Florentinum, Apuleium prætermittens, ac locum sepulturæ, vage tantum ab Adone et Usuardo indicatum, aliquanto propius determinans, sic habet : Romæ via Appia depositio sancti Marcelli et Marci episcopi. Quamquam autem hic codex Marcellum Martyrem non dicat, imo voce depositio, quæ confessori potius, quam martyri aptanda videtur*, utatur, ne tamen hinc e confessorum numero fuisse Marcellum concludas : nam et in codice Corbeiensi apud eundem Florentinum eadem quidem occurrit vox, sed Apuleius et Marcellus diserte martyres dicuntur : en hujus verba : Romæ via Appia depositio SS. Martyrum Apulei et Marcelli episcopi, et Marci episcopi et confessoris. Plures alios Hieronymianos codices consului, quibus quidem non ignotus est Marcellus Martyr, sed ignota episcopalis ejusdem dignitas : his igitur, aliisque supra citatis præ Corbeiensi standum videtur, nec episcopatus in Marcello admittendus. Nec porro multum verisimilitudinis habet Florentini suspicio, in Codice Lucensi, cujus verba mox dedimus, pro

et veteres annuntiatio, F

* Hoc non rectum.

A pro Marcelli, in via Appia sepulti, legendum forte esse Marcelliani; illius nimirum, a quo, uti et a S. Marco cæmeterium prope Romanam in via Appia Florentino, aliis in via Ardeatina, seu, si mavis inter utramque situm, nomen invenit. Marci enim et Marcelliani, a quibus id cæmeterium nomen accepit, codex Lucensis, et Corbeiensis apud ipsam Florentinam meminere 14 Kal. Julii, seu die 18 Junii, minusque vero apparet simile, eosdem codices ejusdem Marcelliani hodie sub Marcelli nomine iterato meminisse.

ex Actis SS.
Nerei et Achil-
lei,

5 At cum SS. Marcellum et Apuleium, primum quidem Simoni mago, dein vero S. Petro adhæsisse, et Aureliani consularis viri jussu necatos, taceant Hieronymiani codices, affirmant autem auctor Romani Parvi, Ado, Usuardus, Martyrologium Romanum, alique recentiores martyrologi passim, erit fortasse, qui quaerat, num id pro certo sit, atque indubitato habendum, non abs re fuerit, ut prius in fontem, unde hausta sunt, quæ mox laudata Martyrologia de Sanctis nostris, non item Hieronymiani codices tradunt, quam propositæ questionis respondeamus, tantisper inquiramus. Baronius in Annotatis in

B Martyrologium Romanum hoc die, Adonem et Usuardum (Romanum Parvum non viderat) sua deprompsisse ex Actis SS. Nerei et Achillei, ad diem 12 Maii Operi nostro jam prædem insertis, existimavit: nec omnino, ut apparet, infundate. Actis enim illis Epistola quædam ad SS. Nereum et Achilleum (Vide tom. III Maii pag. 9) de rebus S. Petrum inter et Simonem magum gestis inserta est, Marcellus, Marci, Urbis præfecti, filio adscripta, in qua hæc, se quidem primum Simoni mago manus dedisse; sed dein a S. Petro stetit, non ambiguis, imo verbis fere iisdem, quibus Martyrologia citata utuntur, profitetur. Ego, inquit ibi Marcellus, cum ejus (Simonis magi) essem discipulus, malignum et infanticidam et maleficum illum extractorem agnoscens, deserui eum et adhæsi domino meo S. Petro Apostolo. Hunc itaque Marcellum hodie Ado et Usuardus, quibus non minima, ut Sanctorum, quos in Fastos suos inferebant, Acta consulerent, cura fuit, eundem non improbabiler autumari, quem sacris Fastis, se antiquioribus, ad hunc diem adscriptum animadvertant.

ut videtur,
hausta,

C Quod vero additur præterea, SS. Marcellum et Apuleium Aureliani, viri consularis, jussu interfectos fuisse, hauriri pariter ex iisdem Actis, seu conjici facile fuit. Aurelianus enim consulis filius (Aurelii Fulvi nimirum, ut perhibent, qui sub Domitiano annis Christi 83 et 89 consulatum gessit) mox a principio Actorum dicitur; qui cum S. Domitillam deperiret, nec tamen ea conjuge frui posset, ut in Pontianam insulam exsul mitteretur, a Domitiano obtinuit, ea spe ductus, ut victam exsiliæ ærumnis virginem in sua vota pertraheret: quibus cum SS. Nereus et Achilleus, S. Domitillæ a cubiculis, obsisterent, agente procul dubio Aureliano, a Memmio Rufo seu Minucio Rufo consulari neci sunt traditi; quorum corpora Auspicius, Domitillæ nutritus, Romam translata non procul ab Urbe via Ardeatina humo mandavit. Ita fere Acta SS. Nerei et Achillei. Ex quibus iterum non prorsus vero absimile fit, laudatos supra martyrologos conjecisse, aut in animum sibi induxisse, eundem Aureliam, ut SS. Nereus et Achilleo, ita et Marcellus, cum illis necessitudine conjuncto, il-

Octobris Tomus III.

lata neci auctorem existisse: Marcelli vero, et Apuleii corpora non procul forte ab illorum sepultura Christi fideles pariter recondidisse. Ceterum Adonem et Usuardum cognita habuisse SS. Nerei et Achillei Acta, verba illorum, quibus illos martyres ad diem 12 Maii annuntiant, cum ipsis Actis conferenti, manifestum fiet. Hinc igitur verosimiliter sua Martyrologii Romani Parvi auctor perinde, atque Ado et Usuardus, quod Baronius visum est, de Marcellus et Apuleio hauserunt: hinc sanctos Martyres, tacentibus licet Hieronymianis codicibus, primum Simoni magi, post S. Petri discipulos, passos vero sub Aureliano consulari viro fuisse, dixerunt. Verum num satis purus fons iste, ut fidem certam atque indubitam mereatur?

5 Minime vero: Acta quidem SS. Nerei et Achillei optime fidei olim judicavit Henschenius in suo de his Commentario: sed illa hinc inde complecti, quæ parum credibilia sint, dictum est tom. V Septembris pag. 6: illa in aliquibus non integræ fidei haberi, agnovit Baronius ipse ad annum 69 num. 55, ad stipulante Sollerio ad diem 7 Maii in Usuardo: gravissima denique censura perstrinxit Tillemontius tom. II Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 127. Præterea scriptores alios, qui iisdem Actis suppositiōnis vel certe corruptionis notam inusserunt. Inter scripturas apocryphas numerata fuisse videntur jam inde ab ætate S. Augustini; cujus auctoritate sese expedire conatur Henschenius. Arguit ille lib. contra Adimantum (Vile editionem Operum S. Augustini Benedictinam tom. VIII col. 157 et 140) Manichæos, quod libros divinos (uti hæreticis solenne est) quibus scilicet eorum errores convelluntur, non admitterent: contra apocryphos, velut certos et incorruptos, habent.

6 Ipsi autem legunt scripturas apocryphas, inquit priori col., quas esse incorruptissimas dicunt, ubi scriptum est, Apostolum Thomam maledixisse homini, a quo per imprudentiam palma percussus est, ignorante, quis esset, maledictumque illud continuo venisse ad effectum. Nam cum homo ille, quoniam minister convivii erat, ut apportaret aquam, exisset ad fontem, a leone occisus et dilaniatus est. Quod ut manifestaretur ad aliorum terrorem, canis manum ejus intulit mensis, ubi Apostolus convivabatur. Posteriori vero sic loquitur: In illo ergo libro, ubi apertissime Spiritus Sanctus, quem Dominus consolatorem promiserat (in Actis Apostolorum) venisse declaratur, legimus, ad sententiam Petri cecidisse homines, et mortuos esse virum et uxorem, qui mentiri ausi erant Spiritui Sancto. Quod isti magna cæcitate vituperant, cum in apocryphis pro magno legant, et illud, quod de Apostolo Thoma commemoravi, et ipsius Petri filiam paralyticam (addit editio Lovaniensis: sanam) factam precibus patris, et hortulani filiam ad preces ipsius Petri esse mortuam.

7 Petri filia, a paralyti sanata, historia narratur fusius in Actis SS. Nerei et Achillei; unde nonnulli efficere nituntur, illa a S. Augustino inter scripturas apocryphas habita fuisse. Verum, inquit Henschenius tom. VII Maii pag. 422 in Commentario de S. Petronilla, hujus historiae (Augustino apocryphæ) contextus plane diversus est, cum in prædictis Actis (SS. Nerei, Achillei et Domitillæ) nihil reperitur de filia hortulani mortua. Ita quidem habet, ut Henschenius dicit:

AUCTORE
J. B.

certam fidem
eorum omni-
um,

E

que comple-
ctitur,

F

facere non
videtur:

104 sed

AUCTORE
J. B.

sed nec S. Augustinus, tres illas historias una eademque scriptura comprehensas dixit; contra de diversis se agere, insinuare videtur verbis supra relatis universim ita pronuncians: Ipsi autem legunt scripturas apocryphas. Uti et verbis istis: Cum in apocryphis pro magno legant. Nec scio, an singulas illas tres historias a Manichæis admissas, si earum vel una ex scripturis non apocryphis probare potuissent, S. Augustinus iisdem Manichæis objecturus fuisset. Quod si Acta illa optimæ fidei, ac sincera esse fingere lubeat, ne sic quidem Adoniana, Usuardina, et Romani Parvi annuntiatio certa evadet: cum enim Acta illa nihil de Marcelli martyrio, imo ne verbum quidem de Apuleio referant, fuerintne Marcellus ille idem, qui Marcellus martyr una cum Apuleio Hieronymianis codicibus hodie inscriptus, ambigi adhuc merito poterit. Quia tamen scripturæ etiam apocryphæ falsis vera non raro admixta habent, eaque, quæ de Marcello et Apuleio laudati martyrologi scripsere, aliunde etiam explorata fortassis habuerunt, ab eorum sententiâ plane recedere, aut illos falsi arguere nolui; et ex eorum quocumque hac in re fide

B sanctorum Martyrum obitum sæculo 5 ad exitum inclinanti principio lujus Commentarii, adjecta dubitandi formula, Forte, adscripsi.

cultus vero
sacer valde
antiquus est.

8 Sed ut ut ista sese habeant, certior multo est cultus ecclesiasticus, et a multis quidem jam retro sæculis sanctis Martyribus impensus. Eminentissimus Joseph Maria Thomasius ex codice, nongentis annis vetustiori, typis edidit libros tres (quos Gelasianos appellat; fuit autem Gelasius Papa sub finem sæculi v) Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ, quorum secundo, qui de Sanctorum Natalitiis est, pag. 174 et seq. occurrunt de SS. Marcello et Apuleio Orationes tres, Nonis Octobris sub sacro-sanctæ Missæ Sacrificium recitari solitæ; quas, utpote antiqui eorum cultus non dubia testimonia, hic transcribo: prima sic habet: Sanctorum tuorum nos, Domine, Marcelli et Apulei beata merita prosequantur; et suo semper perficiant amore ferventes. Per etc. Secunda, cui hic præfigitur titulus: Secreta. Majestatem tuam nobis, Domine quæsumus, hæc Hostia reddat immolanda placatam, tuorum digna postulatione Sanctorum. Per etc. Tertia, præmissis his vocibus, Post Communionem, his verbis concipitur: Sacramentis, Domine, muniamur acceptis: et Sanctorum tuorum Marcelli et Apulei, contra omnes nequitas inruentes armis celestibus protegatur. Per Dominum nostrum. Marcellus martyr, sed sine Apuleio, hodie signatur in Calendario Mozarabico hodierno apud Pinium in Tractatu Chronologico de Liturgia antiqua Hispanica tom. VI Julii præfixo pag. 87.

illos Capuani
jam pridem
coluerunt;

9 Idem Romani Martyres Capuæ in Campania Felici olim culti fuisse videntur, licet Capuani aliquando, ut infra dicam, hæud satis, quantum quidem mihi videtur, probe cogniti. Etenim Michael Monachus Kalendaria Capuana antiqua quatuor, quorum tria caractere Longobardico, quartum vero Romano, exarata sunt, pag. 591 et sequentibus exhibet, quæ singula ad diem 6 vel 7 Octobris SS. Marcelli et Apuleii meminere: primum quidem his verbis: II Non. (Octobris) Passio erit SS. MM. Marcelli et Apulei: secundum: Non. SS. Sergii et Bacchi, et Marcelli, et Apulei: tertium: Non. S. M. Marcelli, et Apulei, Sergii et Bacchi: quartum: Non. SS. M. Mar-

celli et Apulei I. 5. Sergii et Bacchi I. 5. Ut in horum primo Marcellus et Apuleius die 6 Octobris annuntiantur, inde factum apparet, quod Marcellum hodiernum cum hesterno, una cum Casto, Emilio et Saturnino Capuæ pariter culto, confuderint, quem errorem reliquorum Kalendariorum concinnatores emendasse videntur. Sed ut hoc ita forte sit, quid causæ est, inquires, cur Marcellum et Apuleium in istis Kalendaris memoratos, Romanos potius mox censuerim fuisse, quam Capuanos, cum homonymorum sanctorum Martyrum, Capuæ sub Juliano imperatore pro fide intersectorum, Passionem exhibeat Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 157 et seq., de quibus proin laudata Kalendaria loqui potius censenda sunt, quam de Romanis? Respondeo, Acta illa, non nisi ex ignoratione Martyrum homonymorum Romanorum, vel, si mavis, forte ex horum dissimulatione, Capuanis martyribus a nonemine, amore præpostero patriæ ducto, videri affecta fuisse. Quod ne gratis dixisse videar, Acta ipsa, prout apud Michaelum Monachum existant, maxime quod brevia sunt, hic transcribo.

E

10 Sic habent: Temporibus Juliani Augusti centurio quidam ordinarius, Marcellus nomine, Romanus, in Urbe fuit, homo dives et liberalis, honestate morum et benignitate affectus, omnibus sese gratum et amabilem exhibens. Qui cum per gratiam misericordis Dei, omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire volentis, Christianæ religionis colla fidei summisisset, cepit in pauperes et egenos potissimum benignus existere. Hic cum, certis existentibus causis, Apuliam petens, Capuam divertisset, ad diis sacrificium exhibendum a Dragontio quodam præside, ex cæsaris præceptione arctatur. Qui cum, nec minis territus, nec blanditiis delinitus, offerendis sacrificiis præstaret assensum, ad extremum astrictis vinculis, custodia carcerali excipitur. Factum est autem, ut, eo remorante in carcere, defuncto Dragontio, Fortunatus quidam nomine in præsidatum succederet. Iste itaque eductum Marcellum de carcere suis tribunalibus sistens, cepit cum eo agere, quatenus deos immortales studeat libaminibus oblati placare. Quem, cum parere monitis sacrilegis contempsisset, ad Agricolanum quendam, præfectum militiæ, præses destinare curavit, litteris ei significans pariter, ex præcepto cæsaris in Marcellum hunc legaliter ulciscendum; utpote qui, ad Christianam superstitionem conversus, invito cæsare, abrenunciasset militiæ. Litteris igitur Agricolanus susceptis, et lectis, studet cum Marcello omnimodis agere, quatenus, depositis superstitionis vanissimæ cultibus, cingulum resumeret militarem.

sed veram

F

11 Quem cum nec illatis terroribus, nec blanditiis demulcentibus, ad suæ voluntatis assensum pertrahere se posse videret, postremo capitalem in eum sententiam promulgavit. Qui, cum ad locum, in quo decollandum se noverat, pervenisset, inducias sibi aliquas orandi a carnifice dari petiit et accepit. Qui, cum prostratus in terram, super eo, quod ad palmam perduci meruisset martyrii, gratias Deo et laudum præconia persolvisset, erigens sese, in hanc vocem erupit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Qui mox ad spiculatoris ictum plexus capite migravit ad Dominum. Quod Apuleius,

eorum notitiam

A leius, ejus famulus, intuens, se Christianum esse, et pro Christo ne mortis quidem formidare supplicium, clara cœpit voce clamare. Quod spiculator audiens, certus, se per id suo Domino placitum, ipsius quoque gladio verticem amputavit. Passi sunt autem SS. Martyres sub Juliano cæsare die Nonarum Octobrium, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. *Toto celo differre hæc ab iis, quæ de SS. Marcello et Apuleio martyribus in superioribus sunt tradita, atque alios ab his martyres indicare, nemo unus diffitebitur: sed fabulam facile quisque offaciet, qui Acta S. Marcelli Tingitani apud Ruinarum Actis martyrum sinceris et selectis inserta a pag. 502 vel leviter inspexerit. Marcellus, cujus illic passio describitur, pariter centurio fuit, crimen idem illi obiectum ab ethnicis, abjectum militiæ cingulum: idem præses Fortunatus, qui Marcello litem primus intentavit: idem præfectus prætorio, vel militiæ, ad quem ille Marcellem, additis litteris, misit, nimirum Agricolanus; idem denique mortis genus, quo Marcellus uterque Agricolani jussu occubuit, nempe abscisso capite: ut satis appareat, hæc omnia a Marcello Tingitano ad Capuanum pro fingentis arbitrio fuisse translata.*

B *12 Frustra Michael Monachus ait, novum non esse, ut diversorum Acta martyrum plurima interdum habeant communia: nam quoties id contingit, vel ex hoc solo capite solent esse suspecta. Frustra item Monachus adjuncta aliquot, quibus Acta utraque invidiam differunt, persequitur: facile enim videri, quisquis Acta illa fabricatus est, nimis fore ridiculum, si martyris Africani Acta Capuano sine ullo fere adjunctorum discrimine applicaret. Frustra denique hos versus, ab Alpherio Capuano archidiacono supra Orientalem S. Marcelli ecclesie januam, nunc obstructam, descriptos in subsidium vocat: cum enim Leonini sint, vel inde liquet, ineptos esse, ut quidquam de SS. Marcello et Apuleio Capuæ sub Juliano, ut volunt, passos, dum certiora ea de re monumenta Capuani proferant, prudenti lectori persuadeant: sunt autem hi:*

Marcellus sanctus, contemnens cæsaris actus,
Est Capuam latus, pro Christo decapitatus.

C *Ex quibus satis liquere, arbitrator, quod supra aiebam, SS. Marcellum et Apuleium, quos ad hunc diem Capuani colunt, ipsis haud satis fuisse exploratos: quod ut amplius pateat, Breviarium Capuanum, sub Jordano Cajetano, archiepiscopo Capuano et patriarcha Antiocheno anno Domini 1489 excusum, consulamus: habet id ad diem 7 Octobris tres lectiones de SS. Marcello et Apuleio, sed multa ab iis, quæ in Actis, paulo ante rejectis, leguntur, longe diversa complexas. En illas.*

et Marcellus,
multum di-
versos

15 Lectio 1. Erat Marcellus quidam vir nomine, qui vite studiis et genere: prudentia quoque et honestate valde clarus habebatur: facultatibus etiam copiosus, et, quod omnium maximum est, religiosissime Deum timens, et ea, quæ de Christo dicebantur, semper cum timore auscultans. Nec quidquam boni erat omnino, quod illi viro deesset: unde et honore plurimo ab universa civitate colebatur. Præterquam ipse civitatem suam frequenter largitionibus remunerabat, pauperibus tribuens, afflictos relevans, tribulatis auxilium ferens. Lectio 2. Quodam tempore, cum Archelao epi-

scopo captivorum multitudo fuisset oblata a militibus, qui ibi castra servabant septingenti, non mediocri sollicitudo constrinxerat, eo quod pro salute ipsorum aurum a militibus posceretur. Quique, cum dissimulare non posset, pro religione et timore Dei vehementius estuabat et tandem, ad Marcellum properans, omne negotium exponit. Ut vero hæc audivit vir piissimus Marcellus, nihil omnino remoratus, ingreditur domum, præparans præcia captivorum, quantumque poposcissent, qui deduxerunt victos. *Lectio 5. Et continuo, reseratis bonorum suorum thesauris, pietatis præmia a militibus nec numero aliquo, nec descriptione ulla distinguit, ut magis dona, quam præmia viderentur. At illi ammirati et amplexi tanquam in mensam (lege immensam) viri pietatem munificentiamque, et facti stupore permoti, exemplo misericordie commoventur, ut plurimi ex ipsis adderentur ad fidem Domini nostri Jesu Christi: alii vero, vix quarta preciorum portione suscepta, discederent: ceteri parum aliquid, quod viatico tantum sufficeret, accipientes abirent. Tandem beatus Marcellus, cum abjecta militia Christianum esse, clara voce se diceret, sub Aureliano consulari cum Apuleo, famulo suo, capite cesus est; sepultus non longe ab urbe Roma Nonis Octobris.*

AUCTORE
J. B.

14 Acta Marcelli, martyris Tingitani, cognomini Capuano, paucis scilicet, ut rei argumentum exigere fabulatore visum est, officta fuisse, jam vidimus: peccata in his Lectionibus, in quibus, quæ trium Marcellorum, ætate, officio, et qualitate plurimum inter se dissidentium sunt, in unam eandemque fuere congesta personam, nec minora, nec pauciora occurrunt. Noti Archelaus et Marcellus apud antiquos scriptores, quorum ille Cascarorum in Mesopotamia fuit episcopus, et fidei contra Manetem, impium blasphemumque hæreticum, defensor acerrimus: hic vero ejusdem civitatis incola, vir, inquit Epiphanius adversus hæc. lib. 11 tom. II de Manichæorum hæresi num. 7 apud Petarium, egregius ac religiosissimus et imprimis illustris: de quo præinde intelligenda sunt, quæ Lectione 1 et 2 ac fere etiam 5 leguntur. Sed Archelaus quidem Martyrologio Romano a nuperis illius emendatoribus ad diem 26 Decembris inscriptus est, sed illum ait Castellanus, omni cultu carere: Marcellus vero, Archelai familiaris, nullis in Fastis sacris, quod sciam, locum habet, ut verosimile non appareat, hunc apud Capuanos sæculo xv cultum obtinuisse. Abjectio cinguli militaris et fidei Christianæ professio, de qua Lectio 5 sub finem, ad Marcellum Tingitanum pertinet. Postrema denique Lectionis 5 periodus, qua Marcellus et Apuleius sub Aureliano consulari capite cæsi, sepultique non longe ab Urbe dicuntur, Martyres Romanos aperte designant. Unde verosimillimum mihi apparet, martyres in Capuana Kalendaria, quæ supra laudavimus, relatos, eosdem plane fuisse, qui Martyres Romæ ab Adone, Usuardo ceterisque ad hunc diem annuntiati; ex quorum tenui apud Capuanos notitia factum sit, ut illis modo hujus, modo illius Marcelli res gesta, seu Acta fuerint applicata.

Officio pro-
prio apud
Placentinos
gaudent,
eclesie

15 Nec silentio prætereunda est Placentia, altera Italiæ civitas, cognominis ducatus caput, quæ SS. Marcelli et Apuleii cultus studiosam jam dudum pariter sese exhibuit; ut docent ec-

AUCTORE
J. B.

clesiæ Placentinæ Sanctorum Officia propria Claudii Rangoni, Placentini episcopi, jussu anno 1655 typis evulgata: his præfixum Kalendarium ad diem 7 Octobris sic habet: Marcelli et Apulei, et soc. mart. semiduplex in ecclesia S. Xysti. Non fit illorum mentio in Officio diei 7 Octobris, præterquam Lectione 6 ad Matutinum, quam, quod singularia quædam de sanctis illis Martyribus enarret, huc visum est transcribere his verbis illa concipitur: Eodem die anniversaria memoria celebratur sanctorum Marcelli et Apulei: qui, cum antea Simoni magno (lege mago) insigniter essent addicti, postquam beati Petri mirabilia opera, ac plane divina Romæ viderunt, statim Simone et idolorum cultu relicto, Apostolicaque doctrina imbuti, Christianam fidem ac religionem sunt amplexi, ut in atroci illa Neronis persecutione post Apostolorum necem Aureliani consularis jussu comprehensi, fortiter datis cervicibus, gloriosam martyrii palmam tulerint. Atque hæc quidem de Sanctis, de quibus agimus, congruenter et ab aliis etiam, ut ex supra dictis liquet, memorata, dicuntur.

B
qui eorum reliquias

16 Singularia porro fere sunt, quæ sequuntur: De quibus illud etiam memoriæ proditum est, eos ejusdem beati Petri e cruce deposito corpori in Vaticano sepulturæ locum delegisse. Sepulti fuere non longe ab Urbe; sed eorum corpora Placentini, multis post annis ad se translata, et in S. Xysti templo honorifice condita, in hodiernum usque diem pie ac religiose habere et colore numquam destiterunt. Hactenus lectio 6; in quam hæc pauca observo. Quam fidem mereatur SS. Marcelli et Apuleii Simoni mago adhesio, colligi potest ex iis, quæ ea de re supra disserui. Acta S. Petri Apostoli Lino, ejus discipulo et successori, supposita, edidit Henschenius tom. V Junii, ubi pag. 428, num. 12 in fine hæc leguntur: Cujus (S. Petri) corpus Marcellus, unus ex discipulis ejus... in suo ipsius sarcophago collocavit in loco, qui dicitur Vaticanus, juxta viam triumphalem. Sed num de Marcello nostro (nihil hic de Apuleio) hic sermo est? Certe nihil suppetit, unde id certo affirmem. Clarius quidem loquuntur Acta S. Petri, apud nos tom. VII Junii pag. 16, ubi hæc: Corpus ejus a Marcello Apuleioque fratribus... in Vaticano, haud procul via triumphali, ad Neronianos hortos circumque sepelitur: at cum illa Paulum Emilianum Sanctorum, anno 1617 ad archiepiscopatum Consentinum in Calabria promotum, et sexennio post ad ecclesiam Urbinatensem translatum, habeant auctorem, non id ætatis ac ponderis habent, ut pro certo accipi debeat, S. Petrum, a Marcello et Apuleio, de quibus hic nobis sermo est, fuisse sepultum.

C
in S. Xysti templo

17 Porro non recentem esse SS. Marcelli et Apuleii Placentinæ cultum, colligi satis potest ex illis jam data: Lectionis sextæ verbis, quibus non modo olim illorum corpora ad Placentinos translata, sed etiam usque ad annum 1655 in S. Xysti pio semper ac religiose servata fuisse dicuntur: quo primum tempore in Kalendaria ecclesiastica et Breviarium Placentinum refertur sancti Martyres ceperint, equidem me latet: at universim loquendo, coli eos sacris honoribus a Placentinis ceptos esse, existimo, saltem ex quo S. Xysti templum apud illos conditum fuit. Condidit autem id sacris Benedictini Ordinis virginibus (sed ad viros dein devotum est) Angilberga, imperatoris

Ludovici hujus nominis II uxor, anno, ut vult Campius lib. VII Historiæ ecclesiasticæ Placentinæ, 852 ex diplomate Ludovici II, quod recitat part. 1, pag. 438. Dicitur in eo Angilberga infra muros Placentinæ urbis in Dei nomine atque amore in honore sanctæ Resurrectionis monasterium unum sacrarum puellarum construere velle. Datum vero legitur in Idus Octobris, Indictione xv, anno imperii domini Hludovici octavo, Incarnationisque Domini nostri Jesu Christi DCCCLII. At non unam notæ hæc chronica difficultatem patiuntur: nam 5 Idus Octobris dicti anni non 13, sed prima potius currebat Indictio: annus vero 852 Ludoviciani imperii tertius vel quartus fuit; cum anno tantum 849 patris collega factus et 850 a Leone IV Romæ fuerit coronatus; uti Pagius docet ad annum 844, num. 4 in sua in Annales Baronianos Critica.

18 Sed Campius ab anno Christi 844 Ludoviciani imperii exordium numerat; quo quidem re anno 874 Longobardorum coronatus est a Sergio Papa, non tamen imperator. Sincerioris notæ apparet id Ludovici diploma, prout illud tom. II Antiquitatum Italicarum medii ævi col. 455 et seqq. Muratorius exhibet, iisdem fere verbis conceptum, sed paulo contractius; legiturque in illo pariter Angilberga infra muros Placentinæ urbis monasterium unum sacrarum puellarum construere velle. Sed datum scribitur in Idus Octobris, Indictione VIII, anno imperii domini Hludovici xxv, qui characteres chronologici et melius sibi congruunt, et annum Christi indicant 874. Joannes de Mussis in Chronico Placentino anno 812 ab Angilberga imperatrice, Ludovici, filii Caroli Magni, uxore, S. Xysti templum Placentinæ conditum scribit: sed manifestum est, Ludovicum Pium cum Ludovico II abs illo confundi. In eundem errorem libro de Origine Placentinæ (quem vide ad calcem tom. III, part. 2 Theauri Historiarum Italiæ) Umbertus Locatus impexit. Verba ejus, e quibus, unde et quando Angilberga SS. Marcelli et Apuleii reliquias acceperit, conjici potest, huc transcribo. Anno proximo (813) Bernardo nepote capite punito, Ludovicus imperator Italiæ regnum obtinuit, in quo quidem annis sex et viginti regnavit. Hujus imperatoris uxor Engilberga infra mœnia Placentinæ divis Sixto et Agapeto (imo Fabiano) martyribus cum monialium monasterio erexit templum, in quo cum nonnullis Sanctorum reliquiis ejusdem divi Sixti martyris ac Pontificis a Paschali Pontifice maximo sibi donatum corpus Ludovicus ipse uxori collocandum ex Roma Placentiam transmisit anno DCCCXII vel circa.

19 Legerat verosimiliter Locatus in quibusdam monumentis, Ludovicum imperatorem a Pontifice Romano S. Xysti aliorumque Sanctorum reliquias, Romæ acceptas, ad uxorem misisse Placentiam: quæ, cum generatim tantum scripta reperisset, de Ludovico Pio, quæ de Ludovico II intelligenda erant, fuerit interpretatus: hujus enim, non illius uxorem Angilberga fuit, et Ludovicum II anno 872 vigilia Pentecostes Romam venisse, et postridie, peracta solemnè ritu re divina, ab Adriano Papa ad Lateranensem palatium insigni pompa fuisse deductum, habent Annales Bertiniani. Itaque Ludovicus hujus nominis II eo anno S. Xysti aliorumque Sanctorum reliquias, quas dein uxori suæ Angilbergæ in monasterio ab ea erigendo collocandas donavit, acceperit vel ab

D

jam inde ab
anno 874

E

F

religiose servasse evidentur.

A ab Adriano, vel a Nicolao, quod in Vita Sixti II pag. 51 Libanorius scribit. At sive id Adrianus, sive hujus decessor Nicolaus præstitit, fuisse ex illarum reliquiarum numero SS. Marcelli et Apulei reliquias, inde fit vero simile, quod anno 879 jam inde in illo monasterio, ut ex Carolomanni mox citando diplomate efficitur, exstiterint. Hinc porro sanctorum Martyrum apud Placentinos cultus sub anno 874 initium accepisse videtur : ex diplomate enim Carolomanni, quod Anno Incarnationis Domini DCCLXXIX, 2 Nonas Augustini, anno III regni domni Karlomanni regis in Bauoaria, et II in Italia, Indictione XII datum legitur, liquet, jam tum, cum id datum fuit, SS. Marcelli et Apulei reliquias in dicto monasterio religiose fuisse servatas. Verba diplomatis, huc facientia, hæc sunt : Quapropter noverit industria omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque præsentium et futurorum, quoniam, comperto in ædificatione monasterii studio amatissimæ sororis nostræ Angilbergæ augustæ in urbe Placentiæ æternæ propitiationis intuitu, pro honore ejusdem omnipotentis Dei et ipsius reverentia Genitricis, necnon Apostolorum omnium, sanctorumque martyrum Sixti, Fabiani, Marcelli et Apulei inibi quiescentium, concessimus atque perenniter confirmavimus etc. Ita Carolomannus apud Campium pag. 464.

Fabulosa de Marcello,

B 20 Ceterum fieri facile potest, ut et alibi, tum in Italia, tum in ceteris orbis Catholici partibus SS. Marcello et Apuleio singularis honor exhibetur : sed modo in Hispaniam nos Tamayus et Bivarius potissimum evocant. Binis hæc scriptoribus Pseudo-Dextri Chronicon, jam toties protritum, ut quidquam de eo dicere supervacaneum hodie sit, amplam figmentorum materiam præbuit. Id apud Bivarium ad annum Christi 71 ita habet : Marcellus, M. Marcelli, discipuli Petri, cognomento Eugenii, consanguineus, olim cum eodem Marcello Simonis magi discipulus, non procul Roma patitur. Quem dextri locum ita Bivarius commentatur : Sunt, qui dicant, agi de his in Actis sanctorum martyrum Nerei et Achillei; falluntur tamen, quia Marcellus, de quo ibi agitur, non fuit passus prope Romam; sed fuit S. Eugenius, Toletanus archiepiscopus, qui prius M. Marcellus dicebatur, et ob nobilitatem postmodum a Christianis dictus est Eugenius, quod sonat nobilis. Fuit quidem et ipse Simonis et Petri discipulus, sed diversus ab illo, tametsi consanguineus ipsius. Ad eundem fere modum loquuntur Acta S. Eugenii apud Tamayum ad diem 15 Novembris. Verum hæc, ut gratis excogitata sunt, et absque legitimo antiquorum scriptorum monumentorumque auctoritate asserta, ita jure merito exploduntur. Recte tamen negat Bivarius, Marcelli Epistolam, Actis SS. Nerei et Achillei insertam, Marcello una cum Apuleio prope Urbem passu, debere adscribi; sed unde habet, S. Eugenio archiepiscopo Toletano eam adscribi oportere? Tam illa, quam altera Marcelli de rebus inter S. Petrum et Simonem magum gestis scriptio, quam apud Florentinum a pag. 105 videre est, nullius fere hodie apud eruditos sunt fidei : consultius itaque fecisset Bivarius, si Epistolam Marcelli ad SS. Nereum et Achilleum scriptam neutri Marcello attribuisset : sed, relicta nugis, Tamayum ad diem 7 Octobris de SS. Marcello et Apuleio, seu de ipsorum reliquis et cultu saniora tradentem audiamus.

21 Apud Sorianam, inquit, urbem Hispania

(in diocesi Oxomensi) Inventio sanctorum pignorum SS. Sergii, Bachi, Marcelli et Apulei martyrum, quorum primi apud Augustam Ephratensem; secundi Romæ, post peractos pro fidei defensione strenuos agones, ad palmam victores pervenerunt athleteæ. Inventionis hujus, circa annum 1470 factæ, Acta, a domino Lupo de Morales, equite Jacobæo, anno 1627 Hispano idiomate scripta, Tamayus Latina fecit : ex quo illa accipe : In oppido, quod dicitur Cuebas, jurisdictionis nobilissimæ et antiquæ urbis Soria, tertio ab ea lapide ad Occidentalem angulum situs erigitur inaccessibilis, ex tribus partibus sic saxorum continuatione compactus, ut pene videntibus nil nisi præcipitium ostendet. Per quartam igitur partem, qua Oriens elucescit, planum iter conspicitur, juxta quod insignia vetustas oculis permisit mœnium vestigia, quæ prorsus totum occludebant situm, et ad formam castrî planitiem circumeingebant inexpugnabilis. Hic plerunque plura inventa sunt antiqua numismata, et rudera ædificiorum, et aliquando aquarum inundationibus corpora militum armatorum, quorum cadavera ibidem aut necessitas, aut belli periculum, nullis quæsitis amplioribus monumentis, sepelivit.

AUCTORE
J. B.
sed de Marty-
rum Soriæ in
Hispania

22 Intra hujus loci situm, adhuc eremitorium S. Christophoro dicatum conservatur, quod tantæ vetustatis apud opidanos esse prædicatur, ut ejus initium et constructio prorsus omnium hominum viventium memoriam excedat. Itaque locus ille per aliquot secula nullam aliam accepit venerationem, quam quæ solet dari a fidelibus cæteris eremitoriis alicui Divo sacra-
E reliquis et cultu
tis, licet ubicumque situs opacitas, ædificiorum vestigia et rudera signa, illud montis supercilium admirabile accolis et magnæ existimationis reddidere. Evenit erga circa annum MCCCCLXX, Deo sic permittente, ad sui et Sanctorum suorum gloriam et honorem, quod in limite eremitorii prædicti intra ecclesiam, nullo quærente, sed casu, lapidea capsâ cœpit in humo patefieri, quæ quatuor planis confecta et coadunata visebatur lapidibus, in qua ossa quatuor hominum inventa sunt, quæ protinus fragrantissimum odorem respirantia, ea esse Sanctorum lipsana, prædixere, ut impleteretur Salomonis dictum : « Thesaurus desiderabilis, et oleum in » habitaculo justî. » Sed, quia inventio hujusmodi hautquaquam absque auctoritate transiret, nec corpora in sola præsumptione persisterent, omnipotens Deus intra capsæ lapideæ cavum dignatus est manifestare pergamineum pitacium, aureis litteris et cæruleis characteribus conscriptum, hæc aut similibus litteris Latinis : « Gentes. necessitatibus. oppresse. » occurrite. SS. Sergio. Bacho. Marcello et Apuleio. »

23 Statim hujus mirabilis inventionis fama per totum circumjacentium oppidorum ambitum transcendens, plurimos ægrotos ad limina eremitorii traduxit, quos divina pietas per merita suorum Martyrum, quorum ossa devotio contrectabat, sanos ad propria dimisit. Hujus etiam eventus opinionem cum episcopus Oxomensis, in cujus diocesi situm eremitorium conspicitur, audivisset, præcedente informationis processu, quo constitit de re in inventione acta, et de miraculis postmodum evenientibus, frequentique fidelium concursu et cæteris Actum auctorantibus, sacra sanctorum Martyrum lipsana honorifice collocare præcepit. Quod
F
seniora Tamayus tradit.

ut

AUCTORE
J. B.

ut factum, frequentius eremitorium illud a fidelibus visitatum, omnes quovis morbo laborantes integram quotidie sanitatem recipiunt. Sed et tempore, quo pluvia sementibus deficit et fructibus terra, vix oppidorum processio ad eorum limina sistit, cum nubium imbres, apertis cæli cataractis, totum regionis agrum pluvis salutaribus implent. *Teste itaque domino Lupo de Morales SS. Marcellus et Apuleius cum SS. Sergio et Baccho, maxime a saculo xv ad suam usque ætatem non modo peculiarem illic cultum obtinuerunt, sed pluribus hunc etiam tum miraculis, tum beneficiis, divinitus ad illorum invocationem exhibitis, apud circumjacentes populos auce- runt; quod quidem in dubium vocare notim: cum tamen solus ea de re, ut Tamayus ait, Lupus scripserit; nec hujus Opus videre contigerit hactenus, nescio, num undequaque vera sint, quæ Tamayus de Lupi Opere seu scripto his verbis addit: Hactenus D. Lupus de Morales circa inventionis hujus relationem, qui ad contraria, quæ possent opponi, docto calamo respondet, causasque, quibus hæc sacra pignora Hispaniam transferri*

valerent, ad amussim exponit: *quæ cum, ut dixi, nobis hactenus explorare non licuerit, cogimur hæc in re sustinere judicium.*

24 Acta SS. Marcelli et Apuleii habemus ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, quorum initium est: Marcellus et Apuleius primo quidem Simoni mago adhaeserunt etc.: *finis vero: Sed Deus eos (Eutichetem, Victorianum et Maronem) ibidem in vita miraculis clarificavit, et cum multos convertisset, martyrio coronati sunt, ut habetur xii Maii in festis SS. Nerei et Achillei. Eorum exordium eadem complectitur, quæ Martyrologia, hujus Sylloges principio citata. Tum S. Petrum, Apostolorum principem, a Marcello tumultatum narrant ex Actis, S. Petri Lino Papa suppositis, ut hæc Actorum Ultrajectinorum verba ostendunt: Hæc Linus Papa. Reliqua fore ex Actis SS. Nerei et Achillei (Vide tom. III Maii pag. 9 et seq. num. 10 et quatuor sequentibus; item pag. 11, num. 18, 19 et 20) descripta sunt; quapropter ea iterum prælo, maxime cum illa, unde sunt hausta, exigua sint fidei, subjicienda non putavi.*

Car non edantur Martyrum Acta.

DE S. EUMENIO EPISC. CONF.

ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

E FASTIS HABESSINIS.

C. B.

ANNO CXLIII. Sanctus, cui septimus inter patriarchas Alexandrinus locus haud inepte tribuitur.

Alexandriam in Ægypto ecclesiam ab æræ vulgaris anno quadragesimo ad annum usque centesimum septuagesimum nonum, uti in Chronologica patriarcharum Alexandrinorum Historia, Operis nostri tom. V Junii præfata, videre licet, patriarchæ numero decem, pro Sanctis ab Ecclesia omnes habiti, administrarunt; septimum autem hos inter locum tenuit, qui in Alexandrina patriarcharum Cophitarum Historia, ab Echeleni typis Parisiensibus anno 1631 edita, Eumenius vocatur. Ab Eusebio quidem is in editionis Scaligerianæ Chronico ad annum 151, ubi Hymenæus, et in Historia Ecclesiastica lib. iv. cap. 5, ubi Eumenes nuncupatur, ecclesie Alexandrinæ sextus dumtaxat ordine præfuisse traditur; verum is scriptor, etsi Alexandrinæ urbis episcopatum primus omnium S. Marcus gesserit, hunc tamen idcirco verosimillime, quod non tam episcopus, uni Alexandrinæ sedi addictus, quam Apostolus, qui non solum Ægyptum, sed alias præterea regiones veræ fidei lumine illustravit, existisse videri queat, Patriarchis Alexandrinis haud annumerat; quare, cum his nihilominus merito S. Marcus, non secus ac Romanis Pontificibus S. Petrus, accenseri posse videatur, septimus eosdem inter patriarchas locus S. Eumenio haud perperam tribuitur.

¶ Utinam modo, quam certum hoc apparet, tam certo etiam innotescerent Sancti gesta! Verum tam quæ ad hunc, quam quæ ad plures alios

patriarchas Alexandrinos spectant, maxima ex parte, antiquis monumentis, quibus consignata reperias, deficientibus, in obscuro sunt. Eumenium interim anno 150, mense Junio ad patriarchatum Alexandrinum fuisse evectum, annoque 145 septima Octobris die e vivis excessisse, in laudata Chronologica patriarcharum Alexandrinorum Historia num. 90 et binis seqq. Sollerius ex Eusebio primum ostendit, tum breve, quo Sanctus in Habessino Hagiologio celebratur, conceptum præcipue hisce verbis, Salutem Eumenio, qui bona elegit, mala sprevit, dignus ut constitueretur in Sede S. Marci Alexandria, encomium recitat, ac tandem subjungit: Nihil præterea de hujus Patriarchæ (S. Eumenii nimirum) rebus præclare gestis reperimus, plura suo loco daturi, si qua ex Copticis Synaxariis aut aliunde nanciscamur. Plura de Eumenio suo loco danda, quæ fortassis temporis lapsu nos nacturos, Sollerius, uti hisce ipsemet verbis indicat, existimavit, nacti hactenus, quod pœnitet, non sumus, nec fore, ut nanciscamur, spes ulla affulget. Verum, etsi res ita habeat, Eumenio tamen, quem mox assignato a Sollerio tempore et ad cathedram Alexandrinam fuisse promotum, et vivere desuisse, in animum induco, in Actis nostris locum hic dandum existimavi, quod in Habessino Hagiologio jam laudato, Æthiopicumque seu Habessinorum apud Jobum Ludolfum Calendario, in quibus binis solis Fastis sacris reperitur, ad hunc diem dumtaxat, quo etiam illum, ut jam dixi, obisse, puto, commemoretur.

in Fastis Habessinis, in quibus solis reperitur, hodie recoitur ideoque hic datur.

DE